

A LOITA CONTRA ENCE. UN NOVO E APAIXONANTE ESCENARIO!

Antón Masa*

As sentenzas ditadas o pasado mes de xullo pola Audiencia Nacional anulan a prórroga de 60 anos concedida a ENCE polo Goberno en funcións de Mariano Rajoy. Agora a loita contra a fábrica de celulosa na Ría atópase nun novo escenario, abríndose unha xanela de esperanza a unha nova situación que permitirá recuperar o espazo roubado en Lourizán e a recuperación da Ría para a explotación racional dos recursos marisqueiros e turísticos¹.

Arquivo APDR

A primeira Celulosa, ano 1965.

UN POUCO DE HISTORIA

A Celulosa chegou a Pontevedra no ano 1958. Instalouse nun espazo roubado ao mar e á veciñanza de Os Praceres (Lourizán), a punta de baioneta, polas forzas armadas franquistas. Daquela, a fábrica pertencía ao Instituto Nacional de Industria e utilizaba madeira de piñeiro negral procedente das repoboacións realizadas con anterioridade (con vistas á industrialización) pola Deputación provincial. Iniciou a produción de forma experimental no ano 1962 e foi inaugurada polo ditador en xullo de 1963. Durante varios anos funcionou sen dispor de licenza e, desde o primeiro momento, deixou patente os efectos negativos sobre o medio, os recursos pesqueiros e marisqueiros, e sobre a calidade de vida das persoas. No mesmo ano 1963, puidéronse observar os primeiros episodios de mortalidade de peixes na Ría. Ademais, provocou a perda de milleiros de postos de traballo e, pola contra, apenas creou 500 directos na fábrica, un número que foi diminuindo a medida que pasaba o tempo. A partir do ano 1969 empezou a utilizar madeira de eucalipto como materia prima para a fabricación de pasta.

Nun primeiro momento, a fábrica non tiña límite temporal de permanencia no espazo gañado ao mar mediante a realización de recheos. Non

foi até o ano 1988, no que grazas á promulgación da Lei de Costas, concedéuselle un prazo de 30 anos de estadía en dominio público marítimo-terrestre. Así pois, quedaba fixada a data do 29 de xullo de 2018 como o fin da concesión en Lourizán. Este horizonte temporal era coñecido polos seus compradores cando se produciu a privatización, un proceso que se iniciou no mesmo ano 1988 e que non culminou até 2001, coa venda pola SEPI (Sociedad Estatal de Participaciones Industriales) do 25% das accións a un consorcio bancario formado por Caixa Galicia, o Banco Zaragozano e Bankinter. En calquera caso, ENCE (e este foi sempre o xeito de actuar dos seus directivos) negouse sistematicamente a cumprir a lexislación e abandonar Lourizán, optando por burlar a lei e buscar subterfuxios coa axuda inestimábel do Partido Popular e a Xunta de Galicia. Así, a modificación da Lei de Costas propiciada polo PP no 2013 abriu o paso a outorgar prórrogas a aquelas concesións administrativas que vencían de forma definitiva no 2018. ENCE solicitou a correspondente ampliación en novembro de 2013 e o Goberno de Mariano Rajoy, en funcións e coas presas propias de quen sabe que ten os días contados nos seus cargos e que dificilmente ningún goberno que non fose do PP alongaría o prazo, concedeu a ENCE (o 20 de xaneiro de 2016) a permanencia na Ría por un prazo de 60 anos.

Arquivo APDR

Lourizán antes da chegada da Celulosa.

Arquivo APDR

En só dous días desde que se coñeceu a noticia, a sociedade pontevedresa mobilizouse saíndo masivamente ás rúas para esixir a retirada da concesión e a saída de ENCE da Ría. Ao tempo, o Concello de Pontevedra, a proposta do Grupo Socialista, tomou a decisión de declarar a Mariano Rajoy persoa non grata, unha iniciativa moi celebrada pola inmensa maioría da poboación e que (máis alá dos inexistentes efectos prácticos da medida) tivo uns efectos propagandísticos de gran alcance. Numerosos medios estatais e mesmo europeos fixéronse eco da noticia, o que axudou a dar visibilidade ao problema e a denunciar o comportamento submisivo do PP ante os intereses de ENCE así como o seu desleixo cara o ben común que representaba e representa a recuperación do espazo de dominio público e o saneamento da Ría.

Desde o primeiro momento, na APDR denunciámos a ilegalidade da concesión da prórroga por entender que entraba en colisión co establecido na Lei de Costas e na Lei de Patrimonio das Administracións Públicas. En consecuencia, presentamos recurso diante da Audiencia Nacional. Posteriormente, recorreron tamén o Concello de Pontevedra e Greenpeace.

A NOVA SITUACIÓN: O RECURSO DA APDR

Baseamos o noso recurso fundamentalmente en dous argumentos que, para nós, son incontestábeis. Dunha banda, o artigo 93.3 da Lei 33/2003 do Patrimonio das Administracións Públicas limita a duración dunha concesión a un máximo de 75 anos, incluídas as prórrogas. No caso de ENCE, o tempo total de permanencia en Lourizán (considerando os 60 anos de ampliación) alcanzaría os 115 anos, o que suporía, na práctica, a privatización do espazo público. Por outra parte, a Lei 22/1988 de Costas no seu artigo 32.1, establece o criterio definitivo no que basear a ilegalidade da permanencia de ENCE na Ría. Di con absoluta rotundidade que só poderán ocupar o espazo público marítimo-terrestre aquelas actividades ou instalacións que, pola súa natureza, non poidan ter outro emprazamento, circunstancia que non se dá neste caso. Este mesmo articulado legal foi invocado nos recursos presentados polo Concello e Greenpeace.

Ante este contexto, o Ministerio de Transición Ecolóxica solicitou á avogacía do Estado un ditame ao respecto da existencia de posibles conflitos entre a prórroga concedida a ENCE e a lexislación que regula as concesións en dominio público. Entre outras cousas, a avogacía do Estado deu por sentado que non se xustifica que as instalacións de ENCE deban estar en dominio público marítimo-terrestre, amosándose favorable a aceptar os criterios utilizados nos recursos. E, en base a este informe, a Directora General de Sostenibilidade de la Costa y el Mar (Ministerio de Transición Ecolóxica) tomou a decisión de “achantarse”

fronte aos recursos xudiciais. É dicir, non defenderse fronte ás nosas reclamacións, admitindo, de feito, que temos razón as persoas que consideramos ilegal a prórroga concedida. Así, o 8 de marzo de 2019, iniciábase o camiño xudicial cara a súa anulación á vez que se abría a porta para a saída de ENCE do seu actual emprazamento na Ría.

O “INFORME DE PARTE” DA CONSULTORA IDOM

Como era de agardar, ENCE mantivo desde o primeiro momento que a decisión adoptada polo Goberno non se axustaba ao dereito. Mesmo recorreu tal resolución atrevéndose a afirmar que achantar coa demanda non era a canle xuridicamente correcta para declarar a desconformidade coa prórroga. Unha afirmación que foi rebatida con rotundidade pola avogacía do Estado. Tamén tratou de xustificar a súa posición en base a un “informe de parte” elaborado pola Consultora IDOM que afirma que “non existe en Galiza ningún outro emprazamento onde se poida instalar unha empresa como ENCE, porque ningún deles reúne as condicións necesarias para tal instalación”. Debo indicar que, aínda no hipotético caso de ser certo este feito, a falta doutro emprazamento viábel nunca podería implicar a autorización para seguir en Lourizán. Nada teñen que ver estas condicións co contemplado na Lei de Costas ao definir cales son as instalacións ou actividades poden estar en dominio público. Como xa se indicou, a Lei é moi clara. Reserva este espazo a aquelas actividades que “pola súa natureza” teñan que estar en terreos demaniais. Non di polo seu interese ou comenencia, nin polas dificultades técnicas para atopar outro emprazamento. Nin polo impacto socio-económico que represente para a zona en cuestión, argumentos utilizados tamén de forma demagóxica pola empresa. Resulta evidente que ningún dos procesos inherentes a estas fábricas obriga a estar en dominio público marítimo-terrestre. A proba é que “no Estado español, ningunha outra empresa do sector está en terreos de dominio público”, nin sequera a que ENCE ten instalada en Navia.

Pero, máis alá desta evidencia, sorprende que para a realización do informe, IDOM buscara emprazamento alternativo para unha planta “como a de Lourizán”. Loxicamente, de se instalar en Galiza unha nova pasteira, as súas necesidades serían moi diferentes ás de ENCE, unha fábrica que (tal como recoñece a propia empresa) debería acometer importantes modificacións no sistema produtivo. Citarei como exemplo, por resultar moi clarificador, que a demanda de captación de auga dunha nova fábrica sería moi inferior á considerada pola consultora ao realizar este estudo. O dato achegado por IDOM para esta empresa (entre 7,5 e 10 m³/seg.) é absolutamente esaxerado. De feito, na revisión da *Autorización Ambiental Integrada* de ENCE do ano 2018, fálase de 1,5 m³/seg.; unha circunstancia que ao meu entender invalida por si mesmo o informe da consultora. Non debemos esquecer que ENCE, no

"Marcha contra Celulosas", 2021.

momento de conseguir a prórroga, comprometeuse a reducir o consumo de auga para chegar a establecelo no 10% do consumo actual; unhas condicións que, como mínimo, deberían esixírselles á nova empresa. Con seguridade, de ter considerado estes valores, as conclusións do informe de IDOM serían ben distintas. E o mesmo se podería dicir sobre as necesidades enerxéticas e a superficie de terreo ocupado.

Resulta inaceptábel que o Goberno galego actúe neste asunto ao ditado de ENCE. Tanto o presidente Feijóo coma os dous Vicepresidentes, Rueda e Conde, defenden as posicións da pasteira con maior vehe- mencia que a propia empresa e propoñen abertamente incumprir a Lei para evitar a saída de ENCE da Ría. Nun Estado de dereito, ninguén debería considerar os criterios achegados por ENCE para adoptar, ou esixir, decisións contrarias ao establecido na Lei, pero menos desde unha Administración.

AS SENTENZAS DA AUDIENCIA NACIONAL

Así as cousas, o pasado día 15 de xullo, a Audiencia Nacional ditou dúas sentenzas demoledoras nos recursos do Concello e de Greenpeace, e cabe agardar que a decisión sexa semellante cando fallen o noso. Dos tres escenarios posíbeis, confirmar a legalidade da prórroga até 2073, limitala até o 2033 (ao cumprirse 75 anos da concesión inicial) ou declarar a súa ilegalidade, o Tribunal estimou este último como o único respectuoso coa Lei, ao declarar que NON CABE A PRÓRROGA DA CONCESIÓN. Así pois, ANÚLASE A PRÓRROGA e unha vez sexa firme a sentenza, ENCE deberá abandonar Lourizán por carecer dun título que a habilite.

Certo é que ENCE pode recorrer ao Tribunal Supremo pero, con segu- ridade, con escasas posibilidades de éxito. Dificilmente poderán atopar un argumento que xustifique a necesidade de permanecer en dominio público. Trátase dunha derrota sen paliativos da empresa e de quen, como o PP, a Xunta de Galicia e o presidente Feijóo, levan anos defendéndoa en contra da lei, do sentido común e do interese xeral.

Resulta vergoñento ver como, coñecida a sentenza, a Xunta se reafirma en manter a ENCE na Ría. O Goberno galego insiste en considerar o

Arquivo APDR

Cartaz deseñado por Kiko da Silva para a "Marcha contra Celulosas", 2021.

fallo xudicial, ao que cualifica de decisión política, como un golpe irre- versíbel para Galiza, sen recoñecer que se trata, en todo caso, dun golpe irreversible para unha empresa ilegal que leva anos tratando de solucionar os seus problemas con subterfuxios legais, e aínda así,

Concentración no xuízo contra ENCE-ELNOSA por delito ecolóxico. Novembro 2002.

Intento de agresión ao alcalde Lores no Pregón das "Festas da Peregrina 2021".

Protesta dos traballadores de ENCE na Subdelegación de Goberno de Pontevedra.

conta coa súa convivencia submisiva. Insiste tamén en responsabilizar da situación ao Concello de Pontevedra e ao Goberno do Estado, aos que piden que se "impliquen e emenden as consecuencias de non ter defendido a prorroga". E mesmo recoñecendo publicamente a ilegalidade da prórroga, como fixo Rafael Domínguez, líder do PP en Pontevedra, cargan as tintas sobre o Alcalde Fernández Lores recriminándolle recorrela xudicialmente; é dicir, acúsano por actuar con responsabilidade e conforme á lei, á vez que chaman abertamente á prevaricación, un medio no que tanto ENCE como o PP semellan moverse con verdadeira destreza.

A RESPONSABILIDADE DO PERSOAL DE ENCE

Historicamente, o persoal de ENCE optou pola defensa dos intereses empresariais no canto de defender os seus postos de traballo. Deberían ter esixido á empresa, coa agresividade que amosan noutros casos, o cumprimento da lexislación e a busca dun novo emprazamento fóra dos terreos de dominio público. Tiveron 30 anos para facelo e poida que agora sexa tarde de máis. Manipulados pola empresa e o PP, e coa complicidade dos sindicatos maioritarios, dirixen as súas protestas contra o Concello de Pontevedra e o Goberno central, aos que fan responsábeis da súa situación. Cargan mesmo contra a cidadanía de Pontevedra, recriminándolle falta de apoio na súa loita. O intento de

boicot ao último Pregón das Festas da Peregrina supuxo un chanzo máis na súa carreira de intimidacións e violencia contra a veciñanza e as persoas que a representan. Unha actitude coa que pretenden impoñer o inxusto privilexio de permanecer na Ría. Esta cuestionábel actuación sitúa aos traballadores, aos seus comités e á propia ENCE de xeito decidido en contra de toda a cidadanía da comarca, mesmo dunha boa parte da que podía sintonizar coas súas reivindicacións.

ENCE, PP, Xunta de Galicia e persoal traballador, falan agora de buscar "solucións xurídicas" que permitan burlar a lei e a propia sentenza xudicial. Isto deixaría, máis unha vez, na máis absoluta indefensión á cidadanía. E propoñen desde tratar de "incidir no Supremo" ou "non executar a sentenza" no caso de que esta sexa firme, até considerar a posibilidade de que os terreos que hoxe ocupa ENCE pasen a integrarse no solo pertencente á Autoridade Portuaria, unha solución coa que fracasaron xa no 2005 e que entra en contradición co ditaminado polo Tribunal Constitucional na sentenza 233/2015 sobre a utilización de artimañas para evitar a execución de sentenzas.

O certo é que ningunha destas "solucións" son viábeis e tanto a Xunta como ENCE sábeno. Só crean falsas expectativas para os traballadores, un feito que provocou o desmarque da CIG das posicións de CCOO. En

Mariscadores a bote na Ría de Pontevedra. Coa pasteira ao fondo, na primeira década dos 2000.

A fábrica na actualidade. "Aínda que a cubran de madeira... cheira!". 2021

todo caso, sabemos que a cidadanía, coa APDR á cabeza, rexeitará calquera solución que supoña a permanencia de ENCE na Ría, facendo ouvir a súa voz tantas veces sexa preciso para impedir semellante atropelo ao interese xeral e á lei, como fixo de forma contundente e maioritaria cando se concedeu a prórroga agora anulada por vía xudicial.

NOVO ESCENARIO PARA A RECUPERACIÓN AMBIENTAL DA RÍA

Ábrese agora un novo e apaixonante escenario para as persoas que vimos liderando a loita contra ENCE e pola recuperación e saneamento da Ría. E para Pontevedra. Albíscase a fin da presenza de ENCE na Ría e a vitoria colectiva da cidadanía da comarca na defensa do medio

ambiente, da economía, da saúde e da calidade de vida. Esta longa e constante batalla deixará atrás o principal atranco para que a explotación racional dos recursos naturais e turísticos volva ser a fonte de traballo e lecer que nunca se debeu de ter perdido. Poderá tamén dar paso a un novo modelo no noso monte, un modelo que abandone o actual monocultivo do eucalipto e aposte decididamente pola diversificación racional dos seus usos.

* Presidente da Asociación Pola Defensa da Ría de Pontevedra (APDR).

1. Este artigo foi escrito antes de que a Audiencia Nacional resolviera o recurso da APDR, conforme non cabe a prórroga da concesión a Ence na Ría de Pontevedra.